

บทบาทของพระสังฆาธิการในการพัฒนาวัด : ศึกษาเฉพาะกรณี

ตำบลแม่แตง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

THE ABBOT'S ROLE IN WAT DEVELOPMENT : A CASE STUDY OF MEA TEANG SUB-DISTRICT, MEA TEANG DISTRICT, CHIANG MAI PROVINCE

พระจิรภัทร อินทวโส (แก้วเลิศ)

Phra Jirapat Indavamso (Kaewlerd)

นักศึกษาลัทธิสุตฺตศาสนาสาสนศาตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการในการพัฒนาวัด 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรค ในการพัฒนาวัด และ 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมบทบาทของในเขตพระสังฆาธิการในการพัฒนาวัด กลุ่มประชากรตัวอย่างที่ทำการเก็บข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย พระสังฆาธิการที่ประจำอยู่และดำรงตำแหน่งระดับเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส จำนวน 12 รูป ในเขตตำบลแม่แตง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยวิธีเจาะจง

ผลการวิจัยพบว่า 1) พระสังฆาธิการมีบทบาทในการพัฒนาวัดโดย มีการบริหารปกครองโดยหลักเมตตาธรรมตามพระธรรมวินัย กฎ ระเบียบ คำสั่งมหาเถรสมาคม มีการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรม และได้พัฒนากิจกรรมการวัด ได้มีบทบาทการเผยแผ่ศาสนาธรรม โดยมีคณะกรรมการวัด หรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม 2) ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาวัดได้แก่ การไม่เข้าใจในพระธรรมวินัยและกฎ ระเบียบ คำสั่งมหาเถรสมาคม การขาดความเข้าใจในศาสนาพิธีทั้งแบบภาคกลางและแบบล้านนา การใช้ประโยชน์จากศาสนสถานอย่างไม่เต็มที่ รวมไปถึงการขาดงบประมาณสนับสนุนและคนดูแลและพัฒนาวัดที่เพียงพอ 3) พระสังฆาธิการได้เสนอแนวทางส่งเสริมการพัฒนาไว้ว่า ควรส่งเสริมและสนับสนุนด้านการศึกษาพระภิกษุสามเณรเป็นหลัก พระสังฆาธิการคณะกรรมการวัดชุมชน ควรเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลศาสนสถาน รักษาศิลปกรรมล้านนาให้สวยงาม

คำสำคัญ: บทบาท, พระสังฆาธิการ, การพัฒนาวัด

Abstract

Objective of this article is to 1) Study role of authoritarian monks with development temple. 2) Study problem and barrier with development temple. 3) Suggest method advancement of authoritarian monks with development temple. Populations sample group that collecting data for analysis consist of authoritarian monks. Take up abbot, deputy abbot ant assistant abbot 12 monks at Maetang District, Chiangmai Province area with specific approach.

The results revealed that 1) Authortarian monks play a role with development temple and rule with mercy principle and Buddhist doctrine discipline order regulation instruction of

Sangha Supreme council. Encouragement staying Buddhist teaching and develop committed of temple broadcast Buddha teaching that committed of temple of community participate. 2) Problem and barrier about development such as understanding about discipline regulation and order Sangha Supreme Council. Understanding about religious with that central region and northern region, taking useful not fully from religious place include lack budget supporting and population develop temple 3) Authoritarian monks that offer method permit development that should permit and support education of monks. Authoritarian monks, community should participate in take care of religious place. Take care nor then works of be beauty

Keywords: Role, Abbot, Wat development

บทนำ

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย ซึ่งปรากฏเป็นหลักฐานตามประเด็นต่างๆ โดยสรุป ดังนี้ 1. คนส่วนใหญ่ในประเทศไทย ร้อยละ 93.83 ยอมรับนับถือ การยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาของคนไทยมีมาตั้งแต่อดีตสืบเนื่องจนถึงปัจจุบัน 2. มีสัญลักษณ์แทน พระพุทธศาสนาในสถานที่ราชการ นอกเหนือจากพระบรมฉายาลักษณ์และธงชาติไทยแล้ว ตามสถานที่ราชการ ต่างๆ มักมีพระพุทธรูปอันเป็นสัญลักษณ์ประการหนึ่งของพระพุทธศาสนาประดิษฐานไว้ด้วย 3. พระมหากษัตริย์ ทรงเป็นพุทธมามกะและอัครศาสนูปถัมภกและทรงเป็นพุทธศาสนิกชนโดยกฎหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งเท่ากับการ กำหนดให้สถาบันพระมหากษัตริย์มีพระพุทธศาสนาอยู่เคียงคู่ รวมทั้งเป็นหลักประกันว่าพระประมุขของชาติเป็น พุทธศาสนิกชน ทรงนับถือพระพุทธศาสนาร่วมกับประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศ 4. ราชการได้กำหนดให้วันสำคัญ ทางพระพุทธศาสนาเป็นวันหยุดทางราชการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนได้ทำกิจกรรมทาง ศาสนา เช่นการทำบุญตักบาตร บำเพ็ญศีล ภาวนา เป็นต้น (วิทย์ วิศทเวทย์, 2551 หน้า 14-15.) ดังนั้น จึงเป็น เหตุผลประการหนึ่งที่ตอบคำถามได้ว่าเพราะเหตุใดจึงมีวัด หรือศาสนสถานจำนวนมากกระจายอยู่ในชุมชนทั่ว ประเทศ ซึ่งมีการสำรวจโดยสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติพบว่า มีวัดอยู่ประมาณ 37,000 วัดทั่วประเทศ

สัญลักษณ์ของศาสนสถานที่สำคัญประการหนึ่งของพระพุทธศาสนาที่เป็นสถานที่ทำกิจกรรมสำคัญ คือ วัด นั่นเอง วัดจึงเป็นศูนย์กลางในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน จะพบว่าการทำกิจกรรมของชุมชนทั้งกิจกรรมที่ เกี่ยวกับศาสนาเอง หรือกิจกรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับศาสนา ก็ใช้วัดเป็นศูนย์กลางในการดำเนินการ ดังนั้นการบริหาร จัดการในการพัฒนาวัด จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อคงความเป็นศูนย์กลางของการดำเนินกิจกรรมดังกล่าว ดังนั้น การพัฒนาวัด จึงเป็นกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัยหลายด้าน เช่น การมีพระ สังฆาธิการที่มีความรู้ความสามารถ การมีผู้นำชุมชนที่มีความรู้ความสามารถ เป็นต้น

ปัจจุบันการพัฒนาวัด มักเป็นหน้าที่ของพระสังฆาธิการ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งตามกฎหมาย ว่าด้วยการปกครองคณะสงฆ์ และได้รับการเคารพนับถือจากชุมชน ตำแหน่งที่สำคัญ คือ เจ้าอาวาส เจ้าอาวาส จึงเป็นผู้ที่กำหนดทิศทางการบริหารจัดการเพื่อนำไปสู่การพัฒนาวัด การที่วัดจะสามารถพัฒนาได้มากน้อยเพียงไร

จึงเป็นดัชนี หรือตัวชี้วัดของขีดความสามารถของเจ้าอาวาสนั่นเอง โดยปกติการดำเนินการบริหารจัดการเพื่อนำไปสู่การพัฒนาวัด จะดำเนินการ ดังนี้

1. ด้านศาสนบุคคล มีการปกครองพระภิกษุสามเณรในวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ส่งเสริมให้คนรอบวัดหรือคนในชุมชนให้บวชเรียน ศึกษาพระธรรมวินัย

2. ด้านศาสนธรรม เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและฆราวาส

3. ด้านศาสนสถาน ศาสนวัตถุ จัดการพัฒนาบริเวณอาคารสถานที่ เสนาสนะของวัดให้สะอาด เรียบร้อย ร่มรื่น เหมาะสมกับสภาพความต้องการและความจำเป็นให้มากที่สุด (กองพุทธศาสนสถาน กรมการศาสนา, 2539)

4. ด้านศาสนพิธี จัดและพัฒนากิจกรรมของวัดให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนชาวบ้านรอบวัดให้มากที่สุด รวมทั้งการให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล (กองแผนงาน กรมการศาสนา, 2542, หน้า 8)

ดังกล่าวเบื้องต้นว่า การพัฒนาวัดมักเป็นบทบาทพระสังฆาธิการ ซึ่งได้พัฒนาในประเด็น 4 ประเด็น บางประเด็นอาจไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากปัจจัยหลายด้าน เช่น 1. ในด้านศาสนบุคคล ปัจจุบันมีบุคคลหรือเยาวชนประสงค์จะบรรพชาเป็นสามเณรเพื่อเข้าเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 4 มีจำนวนไม่มากนัก ซึ่งส่วนหนึ่งเกี่ยวกับนโยบายการบริหารจัดการด้านการศึกษาในภาครัฐ ส่งผลให้การพัฒนาด้านนี้อาจไม่ครอบคลุมด้านจำนวนของ ศาสนบุคคล 2. ในด้านศาสนธรรม การพัฒนายังติดกับศาสนพิธีมากเกินไป ทำให้ระบบการเผยแผ่แบบเชิงรุกยังขาดความต่อเนื่อง 3. ด้านศาสนสถานมีการแข่งขันในระดับพระสังฆาธิการในการพัฒนาวัดและที่สำคัญที่สุด การพัฒนาด้านนี้จะประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับขีดความสามารถของพระสังฆาธิการเองเป็นหลัก นอกจากนี้ระดับความพึงพอใจต่อความรักในการพัฒนาด้านนี้อีกด้วย 4. ด้านศาสนพิธี ด้านนี้ปัญหาต่อการพัฒนาไม่ค่อยเกิดขึ้น เนื่องจากการดำเนินด้านศาสนพิธีเป็นไปตามจารีตประเพณีที่มีอยู่

ผู้ศึกษาวิจัย ดำรงตำแหน่งเป็นพระสังฆาธิการ ในตำบลแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ มีความสนใจที่จะศึกษาบทบาทการพัฒนาวัดของพระสังฆาธิการในเขตตำบลแม่แตง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ว่ามีปัจจัยใดที่ส่งผลให้ในแต่ละวัดประสบความสำเร็จ สำเร็จอย่างไร และด้านใดบ้าง รวมถึงการเป็นตัวอย่างที่ดีในการนำไปปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของวัดม่วงชุมได้ หรือมีปัจจัยใดบ้างที่จะสามารถนำมาเป็นประโยชน์ ซึ่งเมื่อศึกษาและจะได้นำผลจากการศึกษานี้ไปบูรณาการหรือปรับใช้เพื่อการพัฒนาวัดให้เหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการในการพัฒนาวัดตำบลแม่แตง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรค ในการพัฒนาวัดตำบลแม่แตง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมบทบาทของพระสังฆาธิการในการพัฒนาวัด ตำบลแม่แตง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้วางกรอบแนวคิดเอาไว้ โดยได้ศึกษาการพัฒนางาน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านศาสนบุคคล ด้านศาสนธรรม ด้านศาสนพิธี ด้านศาสนสถาน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้มีข้อกำหนดขอบเขตการศึกษาที่พระสังฆาธิการประจำอยู่และดำรงตำแหน่งระดับเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส จำนวน 12 รูป ของวัดจำนวน 8 วัด ในเขตตำบลแม่แตง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวิธีเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยอาศัยกรอบแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามปัญหาวิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตการวิจัยและการนิยามศัพท์ ซึ่งมีขั้นตอนในการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือดังนี้

2.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการเครื่องมือแบบสัมภาษณ์

2.2 ร่างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เพื่อให้ครอบคลุมและสามารถตอบวัตถุประสงค์ได้ แล้วให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องตามเนื้อหาและวัตถุประสงค์ในการวิจัย จำนวน 3 ท่าน

2.3 นำร่างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ ที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและเสนอแนะไปแก้ไขให้ถูกต้องตามเนื้อหา และวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ แล้วเสนอต่อที่ปรึกษาในการใช้สำนวนภาษา ตลอดจนพิจารณาถึงความเหมาะสมทั่วไปของเครื่องมือแบบสัมภาษณ์โดยให้ครอบคลุมถึงรายละเอียดของเนื้อหา เพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องนำไปใช้เก็บข้อมูลจริงกับพระสังฆาธิการ โดยผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) เป็นการเก็บข้อมูลโดยจากกลุ่มเป้าหมายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับบทบาทพระสังฆาธิการ ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2560 โดยใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่เกี่ยวกับบทบาทและปัญหาอุปสรรคของพระสังฆาธิการ ซึ่งผู้วิจัยได้วางแผนไว้ดังนี้

1.1 มีหนังสือขออนุญาตการเก็บรวบรวมข้อมูลพร้อมแนบเอกสารที่เป็นเครื่องมือสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง ไปยังพระสังฆาธิการกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้เตรียมตัวและกำหนดเวลาในการสัมภาษณ์

1.2 ผู้วิจัยนำเครื่องมือไปเก็บรวบรวมข้อมูลตามเวลาที่กำหนดไว้ พร้อมเตรียมอุปกรณ์ในการสัมภาษณ์เช่น เทปบันทึกเสียง สมุดจดบันทึก

เมื่อได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แล้ว ทำการถอดเทปบันทึกเสียงแล้วนำมาวิเคราะห์ประมวลผล ตามกรอบแนวคิดที่กำหนดในการวิจัยและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ในกรณีข้อมูลไม่สมบูรณ์ ผู้วิจัยก็เก็บข้อมูลเพิ่มเติมภายหลังจากพระสังฆาธิการ

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) เป็นการศึกษาเอกสาร งานวิจัย รายงานการวิจัย หนังสือวิชาการ บทความวิชาการ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปกครองคณะสงฆ์ สิ่งพิมพ์ต่างๆ รวมทั้งการค้นคว้าจากฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์อิเล็กทรอนิกส์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมาย คือ พระสังฆาธิการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับบทบาทการพัฒนาวัด แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยเชื่อมโยงให้เห็นความสัมพันธ์ในแง่ต่างๆ ตามความเป็นจริงการวิเคราะห์ออกมาในรูปเชิงพรรณนา และได้จัดหมวดหมู่ในประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้

ผลการศึกษา

1. บทบาทของพระสังฆาธิการในการพัฒนาวัด

1. บทบาทพระสังฆาธิการในด้านศาสนบุคคล จากผลของการวิจัยพบว่าด้านการปกครองมีลักษณะเด่น เพราะพระสังฆาธิการในเขตตำบลแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ได้ยึดหลักการปกครองพระภิกษุ สามเณรให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย นอกจากนั้นยังยึดถือเอาตามกฎหมายบ้านเมือง คือ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 กฎ ระเบียบ คำสั่งของมหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นองค์กรปกครองคณะสงฆ์ระดับสูงสุด ประกอบทั้งจารีตประเพณีของท้องถิ่น และล้านนา นโยบายต่างๆ จากทางจังหวัดและอำเภอประกอบกับองค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารงานที่พระ สังฆาธิการได้ศึกษาอบรมมาจากมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่ง

การใช้หลักธรรมะในการปกครองที่เด่นสุด คือ เมตตาธรรม รวมทั้งแบบแผนที่ครูบาอาจารย์ วัตรปฏิบัติทางล้านนาที่ได้เคยปฏิบัติสืบๆ กันมาในการดูแล บริหารปกครอง

2. บทบาทพระสังฆาธิการในด้านศาสนธรรม จากผลของการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการทุกวัดในตำบลแม่แตง ได้ส่งเสริม สนับสนุนพระภิกษุสามเณรได้เรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี รวมทั้งการศึกษาระดับอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่ง โดยมีการจัดทุนการศึกษา ค่าพาหนะ ซึ่งทางวัดได้จัดให้ตามการศึกษา เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจในการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นไป บางวัดมีมูลนิธิที่คอยสนับสนุนจึงนับว่าพระสังฆาธิการเอาใจใส่การศึกษาค่อนข้างมาก

นอกจากการส่งเสริมให้ได้ศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม บาลีตามหน้าที่ของพระสังฆาธิการที่ได้กำหนดไว้ตามหลักการการพัฒนาวัดแล้ว บางวัดยังส่งเสริมการศึกษาด้านอื่นๆ ควบคู่กันไปด้วย เช่น การเทศน์แบบล้านนา นวกรรมการก่อสร้าง อักษรล้านนา เป็นต้น ซึ่งแล้วแต่ความถุกอัธยาศัยของพระภิกษุสามเณรอีกด้วย

พระสังฆาธิการ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส หรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ได้มีการทบทวนบทเรียนที่ได้ศึกษาของพระภิกษุสามเณรในแต่ละช่วงเวลา เช่น ตอนเย็นหลังจากทำวัตรเย็นเสร็จแล้วหรือเท่าที่เจ้าอาวาสมีเวลาจะทบทวนเพื่อเป็นการติดตามความก้าวหน้าในการศึกษา รวมทั้งมีการแนะนำการศึกษาทั้งแผนกธรรม บาลี และแผนกสามัญให้พระภิกษุสามเณร

ทุกวัดได้ทำการเก็บรักษาคัมภีร์ มีหอพระไตรปิฎกเพื่อเก็บรักษาพระไตรปิฎกไว้โดยเฉพาะโดยแยกส่วนจากคัมภีร์อื่น เช่นคัมภีร์อักษรล้านนาเพื่อเป็นการรักษาให้คงสภาพและค้นคว้าได้อย่างสะดวก แต่ได้อำนวย

ความสะดวกให้ผู้สนใจโดยทั่วไปได้ศึกษาหาความรู้ อีกทั้งมีการจัดหมวดหมู่คัมภีร์อื่นๆ ด้วย เช่นคัมภีร์ไบเบิล หนังสือนักธรรมบาลี และหนังสือธรรมะทั่วไป

นอกจากนั้น พระสังฆาธิการในตำบลแม่แตงยังให้ความสำคัญต่อการจัดธรรมสังฆจรเพื่อเผยแผ่ธรรมะหรือส่งเสริมพัฒนาด้านศาสนธรรมในวันธรรมสวนะ กิจกรรมประกอบด้วยการฟังเทศน์ สันทนาธรรม การปฏิบัติธรรม

3. บทบาทพระสังฆาธิการในด้านศาสนพิธี จากผลของการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสังฆาธิการด้านศาสนพิธีนี้ มีความโดดเด่นด้านการให้ความรู้ศาสนาพิธีแก่พุทธศาสนิกชน โดยมีอยู่หลายแนวทาง ซึ่งแต่ละวัดก็จะมีแตกต่างกันไป เป็นวิธีการของพระสังฆาธิการว่าจะดำเนินการอย่างไร เช่น การจัดอบรมประชาชนภายในหมู่บ้านโดยให้มรรคทายกเป็นผู้บรรยายหรือวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิด้านศาสนาทั้งแบบจัดงานและมอบวุฒิบัตรให้แก่ผู้ที่เข้าร่วมการอบรม ฟังบรรยาย สันทนาธรรม หรือมอบหมายให้สามเณร เป็นผู้บรรยายโดยที่พระสังฆาธิการเป็นผู้ให้คำแนะนำด้วยก็ได้ และศาสนพิธีต่างๆ นอกจากที่กำหนดเป็นปกติแล้ว ยังถือตามแบบล้านนาโบราณเป็นหลัก

4. บทบาทพระสังฆาธิการในด้านศาสนสถาน จากผลของการวิจัยพบว่า การดูแลรักษาบริเวณนั้น จุดเด่นอยู่ที่พระสังฆาธิการแต่ละวัดก็จะแบ่งหน้าที่แก่พระภิกษุสามเณรช่วยกันทำ จะเน้นเรื่องความสะอาดร่มรื่นเป็นที่พักผ่อนของประชาชน อาศัยหลักการ 5 ส. (สะสาง สะดวก สะอาด สุขลักษณะ สร้างนิสัย) การบูรณปฏิสังขรณ์ก็เป็นแบบล้านนา มีการร่วมมือทุกฝ่าย การดูแลให้อยู่ในสภาพเดิม กรรมการวัดก็มีส่วนในการช่วยดูแล เพราะบางวัดก็มีพระอยู่รูปเดียวหรือมีพระภิกษุ 2-3 รูป รวมทั้งการขอความอนุเคราะห์จากทางหน่วยงานเทศบาลมาช่วย มีคณะสงฆ์อำเภอได้มีนโยบายออกตรวจการของคณะสงฆ์ปีละ 3 ครั้ง เพื่อดูแลภาพรวมของทางวัดว่าได้ดำเนินการอะไรบ้าง ก้าวหน้าอย่างไร ได้บูรณปฏิสังขรณ์อะไรบ้าง สิ่งก่อสร้างต่างๆ ได้ใช้ประโยชน์ตามความเหมาะสม เช่นการใช้ประโยชน์จะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่หนึ่ง คือ การใช้ทำในกิจของสงฆ์ เช่น การให้พระสวดมนต์ การเจริญพระกรรมฐาน และส่วนที่ 2 ยังเป็นที่ประกอบพิธีกรรม การบำเพ็ญบุญกุศลของศรัทธาญาติโยมของวัดนั้นๆ ทั้งยังเป็นหอกระจายข่าวสารของชาวบ้านหรือการจัดกิจกรรมต่างๆของประชาชนทั่วไป ได้แก่ การประชุม ของชาวบ้าน หรือหน่วยงานทางราชการต่างๆ เช่น อบต. เทศบาล เป็นต้น

2 ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาวัด

1. ปัญหาและอุปสรรคพระสังฆาธิการในด้านศาสนบุคคล จากผลของการวิจัยพบว่า ลักษณะที่เป็นปัญหาและอุปสรรคด้านศาสนบุคคลนี้ คือพระภิกษุสงฆ์และสามเณรยังขาดความรู้ความเข้าใจในกฎ ระเบียบ แนวทางปฏิบัติต่างๆ รวมทั้งนโยบายที่ทางคณะสงฆ์บังคับใช้ ซึ่งบางรูปเป็นพระภิกษุสามเณรที่บวชใหม่ มีพรรษาน้อย ยังไม่ได้ศึกษากฎ ระเบียบต่างๆ จาริต ประเพณี สิ่งใดควร สิ่งใดไม่ควร หรือไม่เหมาะสมกับสมณสาธูป อย่างดีพอ ทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติด้านการปกครองได้อย่างเหมาะสม เช่น ปัญหาการใช้สื่อสังคมออนไลน์ ไม่สนใจในการศึกษาเล่าเรียน และไม่คอยท่องบ่นสวดมนต์

2. ปัญหาและอุปสรรคพระสังฆาธิการในด้านศาสนธรรม จากผลของการวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาด้านศาสนธรรมนี้ เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการศึกษาด้านแผนกธรรม บาลี เป็นหลัก จะอยู่ที่ตัวของพระภิกษุสามเณรเองที่มียอมศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น เพราะจะศึกษาถึงพระปริยัติธรรมแผนกนักธรรม กับสายสามัญเท่านั้น มีพระภิกษุสามเณรที่สนใจจะศึกษาต่อในแผนกบาลีน้อย ซึ่งอาจเนื่องมาจากนโยบายทางการศึกษา

และนโยบายทางสังคมที่ส่งเสริมการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนตามกฎหมายการศึกษาแห่งชาติ และการที่พระภิกษุสามเณรนั้นไม่ยอมที่จะศึกษาต่ออันเป็นปัญหาที่ยากต่อการแก้ไข ต้องอาศัยความสนใจและสนใจของตัวพระภิกษุสามเณรเอง แม้พระสังฆาธิการหรือทางวัดจะสนับสนุนทุนการศึกษาตามสมควร ทางวัดต้องหาพระภิกษุสามเณรที่เข้ามาบวชใหม่เพื่อให้ได้ศึกษาทางพระปริยัติธรรม

การจัดธรรมสังเวย มีปัญหาและอุปสรรคด้านสถานที่ในการจัดกิจกรรม บางวัดที่มีพื้นที่ในการจัดงานมากก็จะมีปัญหาอะไรมาบ้าง แต่บางวัดที่มีพื้นที่ในการจัดกิจกรรมน้อยก็ทำให้เกิดปัญหาในเรื่องของสถานที่คับแคบ ไม่มีพื้นที่สำหรับญาติโยมในบางส่วนที่มาร่วมงาน

สำหรับด้านงบประมาณ และขาดกำลังคน เป็นปัญหาบ้าง แม้บางครั้งอาจจะมีขาดแคลนไปบ้าง แต่ก็ยังมีศรัทธาพุทธศาสนิกชนที่คอยให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

3. ปัญหาและอุปสรรคพระสังฆาธิการในด้านศาสนพิธี จากผลของการวิจัยพบว่า ปัจจุบันนี้ผู้มีความรู้และเข้าใจในขนบธรรมเนียมประเพณีน้อย ส่วนใหญ่จะปฏิบัติตามมรรคานายกที่เป็นผู้นำทางศาสนพิธี ปฏิบัติถูกบ้าง ผิดบ้างตามความเข้าใจของมรรคานายกและญาติโยม ด้านการบรรยาย นั้นก็ถือว่าเป็นอุปสรรคแก่การให้ความรู้แก่พุทธศาสนิกชน เพราะส่วนน้อยที่วัดจะมีการบรรยายให้แก่ญาติโยมได้รับฟังถึงความรู้ทางพระพุทธศาสนา อีกประการหนึ่ง การยอมรับและทำความเข้าใจของศาสนิกชน เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่ยากที่จะทำให้เกิดความรู้ที่แตกฉานแก่ตัวญาติโยมเอง เนื่องจากการที่ญาติโยมไม่เปิดใจยอมรับในสิ่งที่พระภิกษุสามเณรจะทำการอบรมหรือบรรยายให้ฟังเกี่ยวกับศาสนพิธี

4. ปัญหาและอุปสรรคพระสังฆาธิการในด้านศาสนสถาน จากผลของการวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคด้านการดูแลภาพรวมของบริเวณวัด คือการทำความสะอาด ให้ร่มรื่น สะดวก เนื่องจากบางวัดมีพื้นที่มาก ติดป่าเขา หรือลำธาร บางพื้นที่ยากต่อการทำความสะอาด เพียงพระภิกษุสามเณรต้องอาศัยกรรมกรวัดหรือจิตศรัทธาของพุทธศาสนิกชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการทำความสะอาด การใช้ประโยชน์บางอย่างยังไม่สามารถใช้ได้อย่างเต็มที่ เช่นศาลาการเปรียญ วิหาร หรือแม้กระทั่งลานวัด เว้นไว้แต่อุโบสถที่ทางพระสงฆ์ทำสังฆกรรมเท่านั้น ซึ่งเป็นงานสาธารณูปการที่ที่คณะสงฆ์ หรือพระสังฆาธิการต้องทำ ส่วนด้านการที่จะต้องใช้ประโยชน์จากถาวรวัตถุนั้น บางวัดยังมีปัญหาด้านการใช้รอบด้าน คือไม่เหมาะสมเท่าที่ควร นานๆ จะมีการใช้ร่วมกับชุมชน ทำให้ถาวรวัตถุที่ก่อสร้างมาไม่สามารถใช้ได้อย่างคุ้มค่า

3. แนวทางการส่งเสริมในการพัฒนาวัด

1. แนวทางการส่งเสริมในการพัฒนาวัดของพระสังฆาธิการในด้านศาสนบุคคล จากผลของการวิจัยพบว่า การส่งเสริมและพัฒนาเป็นลำดับต้นๆ ควรส่งเสริมด้านการศึกษา ให้การดูแล คุ้มครอง บริหาร ให้การอบรม ให้ความรู้และเข้าใจในกฎ ระเบียบ แนวทางปฏิบัติต่างๆ รวมทั้งนโยบายที่ทางคณะสงฆ์บังคับใช้ ซึ่งอาจจะมีการทบทวน หรือแนะนำ แนะนำหลักการทางไตรสวดมนต์เย็น รวมทั้งการส่งเสริมการปกครอง ให้เป็นแบบแผน ไม่เคร่งครัดเกินไป จนทำให้พระภิกษุสามเณรภายในวัด เกิดความลำบากใจ อบรมแนะนำในลักษณะอยู่นอกเหนือจากที่พระภิกษุสามเณรได้เรียนในโรงเรียนแล้ว ซึ่งบางครั้งโรงเรียนก็อาจจะเน้นวิชาทางโลกมากเกินไป

นอกจากนั้น ด้านการปกครอง ควรส่งเสริมให้มีการปกครองแบบใช้หลักธรรมะ โดยอาศัยหลักเมตตาธรรมเป็นหลัก และอบรมสั่งสอนด้านอื่นๆ เช่น มีความอ่อนน้อมถ่อมตน มีสัมมาคารวะ เคารพวัตร รู้จักหน้าที่ รู้สถานะ สิ่งไหนควรสิ่งไหนไม่ควรปฏิบัติ อบรมสั่งสอนอย่างน้อย อาทิตย์ละ 1 ครั้ง เพื่อให้ไม่เป็นการปล่อยปละละเลย พระภิกษุสามเณรกระทำสิ่งผิดต่างๆ ในสิ่งที่ไม่สมควร

2. แนวทางการส่งเสริมในการพัฒนาวัดของพระสังฆาธิการในด้านศาสนธรรม จากผลของการวิจัยพบว่า ควรประสานงาน และนำเสนอให้โรงเรียนพระปริยัติธรรม มีหลักสูตรการสอนบาลีด้วย ตลอดถึงให้มีการศึกษาที่หลากหลาย ที่มีความน่าสนใจ ที่ทำให้พระภิกษุสามเณรมีความสนใจที่จะเรียน เป็นการสร้างแรงจูงใจของการศึกษา ไม่ให้เกิดความเบื่อหน่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเรียนการศึกษาบาลีให้มากขึ้น จะต้องมีการมีระบบแผนการสอนที่ไม่ทำให้พระภิกษุสามเณร คิดว่าเป็นการเรียนภาษาบาลีนั้นมีความยากลำบาก ผู้สอนจะต้องทำให้เรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย จึงจะมีคนสนใจที่จะศึกษาบาลี ซึ่งการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ปัจจุบันจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการพัฒนา ระบบการศึกษา ให้เกิดแรงบันดาลใจ ในการกระตือรือร้นที่จะเรียน ได้ศึกษาไม่ว่าจะรูปแบบใดก็ตาม เพื่อพระภิกษุสามเณรหันมาสนใจแผนกธรรม-บาลี

ควรจัดเก็บคัมภีร์ที่เป็นภาษาล้านนาให้เป็นอย่างดี เพราะปัจจุบันคัมภีร์โบราณหายาก ส่วนคัมภีร์ที่เป็นภาษาไทยควรจัดให้มีการศึกษาหลักธรรมคำสอน ที่แปลมาจากภาษาล้านนา เพื่อให้พระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไปได้ศึกษาหลักธรรมคำสอน

ด้านการส่งเสริมจัดให้มีการจัดธรรมทูตสัญจรในช่วงเข้าพรรษา ควรทำอย่างต่อเนื่อง พร้อมกับมีการสลับเปลี่ยน สถานที่การจัดงานให้มีการกระจายทั่วถึง พร้อมทั้งควรส่งเสริมให้โรงเรียน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดโครงการธรรมทูตสัญจรให้แก่เยาวชนและควรขอสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานเอกชนภายนอกเพื่อสนับสนุนด้านการจัดสถานที่ รางวัลสำหรับเด็กและเยาวชน

3. แนวทางการส่งเสริมในการพัฒนาวัดของพระสังฆาธิการในด้านศาสนพิธี จากผลของการวิจัยพบว่า ควรเน้นให้ความสำคัญการให้ความรู้แก่ศรัทธาญาติโยม ในด้านศาสนพิธีไปทั่วถึง เพราะว่าเป็นผู้นำในการทำศาสนพิธีต่างๆ และควรได้รับคำแนะนำจากพระสังฆาธิการหรือบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจเป็นอย่างดี

4. แนวทางการส่งเสริมในการพัฒนาวัดของพระสังฆาธิการในด้านศาสนสถาน จากผลของการวิจัยพบว่า การพัฒนาศาสนสถานควรเป็นด้านความสะอาด และเป็นเรื่องสำคัญที่สุดของการพัฒนาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นห้องน้ำ บริเวณลานวัด ควรดูแลให้สะอาด เพราะถือว่าเป็นส่วนสำคัญ รวมไปถึง ขยะ ควรทิ้งให้ถูกที่ถูกทาง วัดควรมีถึงขยะหลายๆ จุด เพราะบางวัดมองไปทางไหนก็ไม่เห็นถังขยะ ควรเชิญชวนศรัทธาญาติโยม เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดด้วย รวมทั้งควรมีการวางระเบียบที่ชัดเจนของการดูแลรักษาในจุดงานที่รับผิดชอบ เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งซึ่งกัน

นอกจากนั้นด้านการใช้ถาวรวัตถุควรมีการส่งเสริมให้ประชาชน ชุมชนทั่วไป ให้ความสำคัญ และช่วยกันใช้ให้เกิดประโยชน์จากถาวรวัตถุภายในวัด เช่น ใช้ในกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมของชุมชนเช่นการประชุม การอบรมของกลุ่มชาวบ้าน

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการมีการปกครองโดยอาศัยหลักการของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 การปกครองเป็นไปด้วยความเรียบร้อย นอกจากนั้นยังยึดถือเอาตามตามกฎหมายบ้านเมือง กฎ ระเบียบ คำสั่งของมหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นองค์กรปกครองคณะสงฆ์ระดับสูงสุด ประกอบทั้งจารีตประเพณีของท้องถิ่น และล้านนา นโยบายต่างๆ จากทางจังหวัดและอำเภอประกอบกับองค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารงานที่พระสังฆาธิการได้ศึกษา อบรมมาจากมหาวิทยาลัยสงฆ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระโกวิทย์ สุขุมมาโล (ผิวเผื่อน)** (2548) ซึ่งศึกษาเรื่องบทบาทพระสังฆาธิการ (ธรรมยุติ) ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน พบว่าพระสังฆาธิการทุกรูป ได้ปฏิบัติกิจกรรมการพัฒนาชุมชน การพัฒนาการศึกษา การพัฒนาสาธารณสุข การพัฒนาครอบครัว ด้านการปกครอง โดยใช้รูปแบบการเทศาภิบาลเป็นหลัก การอาศัยกฎระเบียบต่างๆ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ**พระสมุห์กำพร สุขาโต (พิเชษฐสกุล)** (2554) ซึ่งศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี พบว่าบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอทองผาภูมิด้านการปกครองมีการจัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมสั่งสอนด้านข้อวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรม นอกจากการใช้หลักกฎหมาย กฎระเบียบ ประเพณีในการปกครองแล้ว พระสังฆาธิการยังใช้หลักธรรมในการปกครอง คือเมตตาธรรม หลักพระวินัย รวมทั้งแบบแผนที่ครูบาอาจารย์ วัตรปฏิบัติทางล้านนาที่ได้เคยปฏิบัติสืบๆ กันมาในการดูแล บริหาร ค้ำครอง ปกครอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ**พระสมพาน พุทธสโร (สันวิราช)** (2556) ที่ศึกษาบทบาทการพัฒนาวัดของพระศรีปริยัตยาภรณ์ (กลีบ วรบุญโณ) ซึ่งได้พัฒนาวัดโดยใช้หลัก 6 ประการของการบริหารงานคณะสงฆ์ พบว่าท่านได้ใช้คุณธรรมในการปกครอง และนำไปแก้ปัญหาต่างๆ ได้

2. ปัญหาและอุปสรรคของพระสังฆาธิการในการพัฒนาวัด ด้านศาสนบุคคล จากผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคด้านศาสนบุคคลนี้ คือพระภิกษุสงฆ์และสามเณรยังขาดความรู้ความเข้าใจในกฎ ระเบียบ แนวทางปฏิบัติต่างๆ รวมทั้งนโยบายที่ทางคณะสงฆ์บังคับใช้ และพระสังฆาธิการต้องใช้หลักเมตตาธรรมในการปกครอง ซึ่งสอดคล้องกับงานแนวคิดของ **พระพุทธรญาณ (ทองย้อย กิตติทินโน)** (2548) ที่ได้กล่าวถึงบทบาทความรับผิดชอบ ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสว่า ต้องช่วยพัฒนาท้องถิ่นในด้านการเสริมสร้างคุณธรรม ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นของตนด้วย ในการพัฒนาท้องถิ่นนั้นก็ต้องเริ่มที่เจ้าอาวาสต้องคุม บรรยาการในวัดให้หอหุ้มด้วยเมตตา สังฆะ สามัคคี คนในวัดรักกัน ซื่อสัตย์ต่อกัน ประดองกัน

3. ปัญหาและอุปสรรคของพระสังฆาธิการในการพัฒนาวัด ด้านศาสนธรรม จากผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการได้ส่งเสริมการศึกษาด้านแผนกธรรม บาลี แต่มีปัญหาว่าพระภิกษุสามเณรไม่ค่อยศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น นิยมศึกษาสายสามัญเท่านั้น มีพระภิกษุสามเณรที่สนใจจะศึกษาต่อในแผนกบาลีน้อย อาจมาจากนโยบายทางการศึกษาและนโยบายทางสังคมที่ส่งเสริมการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนตามกฎหมายการศึกษาแห่งชาติ เป็นไปตามงานวิจัยของ**พระมหาบัณฑิต ปณฺธิตเสวี, ดร.** (2556) ที่ศึกษาเรื่องการศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรต่อการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี ในจังหวัดอุบลราชธานี ว่า “การจัดการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลีในเขตจังหวัดอุบลราชธานีในปัจจุบันนี้ ถือได้ว่า เป็นการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสอบผ่านเพียงอย่างเดียว ในขณะที่เดียวกันการศึกษาต่อแผนกธรรมและบาลี ถือว่า เป็นขบวนการศึกษาขั้นต้น

จึงเข้าใจว่า ยังไม่ถึงที่สุดของการบวชเรียน จึงเรียนควบคู่ไปกับการศึกษาสามัญ เพราะส่วนหนึ่งมีความเข้าใจว่า การศึกษาภาษาบาลีเพียงอย่างเดียว ย่อมไม่สามารถดำรงชีพหรือนำไปประกอบอาชีพหาเลี้ยงครอบครัวได้ จึงทำให้ บทบาทในการจัดการเรียนการสอนทั้งสองแผนกค่อนข้างจะลำบาก ครูผู้สอนไม่มี รวมถึงปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอนไม่พร้อม จึงทำให้ขาดแรงจูงใจในการเรียน เมื่อนักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายตำราเรียน ครูผู้สอน จึงหันไปเรียนปริยัติสามัญแทน”

4. แนวทางส่งเสริมบทบาท จากผลการวิจัยพบว่า ควรส่งเสริมด้านการศึกษา ให้การดูแล ค้ำครอง บริหาร ให้การอบรมให้ความรู้และเข้าใจในกฎ ระเบียบ แนวทางปฏิบัติต่างๆ รวมทั้งนโยบายที่ทางคณะสงฆ์บังคับใช้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ**พระครูสันติธรรมาวีรุต (นาควิไล)** (2554) อ้างถึงแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ที่ว่า “ในเรื่องการปกครองหรือการบริหารตามทัศนะของพระพุทธศาสนาว่าการปกครองตาม ความหมายของพระพุทธศาสนาเป็นการปกครองเพื่อการศึกษาการปกครองและความสงบเรียบร้อยที่เกิดจากการ ปกครองนั้นมีใช้จุดหมายในตัว แต่เป็นเพียงปัจจัย คือ สภาพเอื้อ เพื่อช่วยให้แต่ละบุคคลบรรลุจุดหมายของ การศึกษา หรือเพื่อเป็นหลักประกันของการศึกษา จึงถือคติได้ว่าการปกครองที่มีขึ้นเป็นเรื่องของการศึกษาและเพื่อ การศึกษาทั้งสิ้น ถ้าไม่ปกครองด้วยการศึกษาก็ต้องปกครองด้วยอำนาจ เมื่อปกครองด้วยอำนาจก็เกิดความรู้สึกใน เชิงปฏิบัติที่เอียงไปในทางที่ขัดแย้งกัน” นอกจากนั้น ควรมีการทบทวน หรือแนะนำ แนวทางการทำวัตรสวด มนต์เย็น รวมทั้งการส่งเสริมการปกครอง ให้เป็นแบบแผน ไม่เคร่งครัดเกินไป จนทำให้พระภิกษุสามเณรภายในวัด เกิดความล้าบายน ไม่สบายใจ และต้องปรับเปลี่ยนระบบแบบแผนการดูแลพระภิกษุสามเณรอยู่เป็นประจำ การให้ การศึกษา อบรมแนะนำในลักษณะอยู่นอกเหนือจากที่พระภิกษุสามเณรได้เรียนในโรงเรียนแล้ว ซึ่งบางครั้งโรงเรียน ก็อาจ จะเน้นวิชาทางโลกมากเกินไป

ด้านการปกครอง ควรส่งเสริมให้มีการปกครองแบบใช้หลักธรรมะ โดยอาศัยหลักเมตตาธรรม เป็นหลัก และอบรมสั่งสอนด้านอื่นๆ เช่น มีความอ่อนน้อมถ่อมตน มีสัมมาคารวะ เสขิยาวัตร รู้จักหน้าที่ รู้สถานะ สิ่งไหนควรสิ่งไหนไม่ควรปฏิบัติ อบรมสั่งสอนอย่างน้อย อาทิตย์ละ 1 ครั้ง เพื่อไม่ให้เป็นการปล่อยปละละเลย พระภิกษุสามเณรกระทำสิ่งผิดต่างๆ ในสิ่งที่ไม่สมควร

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. พระสังฆาธิการควรมีบทบาทด้านการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม บาลี และสามัญให้ มากกว่าเดิม เพราะปัจจุบันมีพระภิกษุสามเณรให้ความสนใจจำนวนน้อย โดยเฉพาะภาษาบาลี และนักธรรม แต่การจะส่งเสริมโดยวิธีการใด ก็เป็นนโยบายของพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสเอง รวมทั้งหาวิธีการ และกุศโลบายที่ดีพร้อม และส่งเสริมกำลังใจเพื่อให้พระภิกษุสามเณรหันมาสนใจและศึกษาให้มากขึ้นต่อไป

2. พระสังฆาธิการควรให้ความสนใจในศาสนธรรมทั้งที่เป็นธรรมะแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา รวมไปถึง รักษาคุ้มครองพระพุทธศาสนาไว้ให้ดีตราบนานเท่านาน

3. พระสังฆาธิการควรให้อนุรักษ์และส่งเสริมศาสนพิธีอันดีงามของชาวพุทธและศิลปวัฒนธรรมตามแบบ ล้วนนาให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้

4. การพัฒนาศาสนสถานนั้น นอกจากพระสังฆาธิการเป็นผู้นำในการดูแล การบูรณปฏิสังขรณ์แล้ว ควรอาศัยหน่วยงานทางราชการ มาช่วยดูแลการบูรณปฏิสังขรณ์ด้วย ตลอดจนการวางแผนงานการพัฒนาในเรื่องของระบบสาธารณูปการ วางผังวัดให้เป็นระบบ เพื่อป้องกัน และระแวดระวังอุบัติเหตุที่จะเกิดขึ้น ตลอดจนถึงเพื่อความเป็นระเบียบ ดูงามตา และเจริญศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัย

1. ควรศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในเขตตำบลใกล้เคียง เพื่อทราบถึงบทบาท ปัญหาอุปสรรค รวมทั้งข้อเสนอแนะของพระสังฆาธิการในตำบลใกล้เคียงดังกล่าวด้วย

2. ควรศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการระดับตำบล หรืออำเภอ ที่มีบทบาทเด่นสามารถพัฒนาวัดทั้ง 4 ด้านดังกล่าว

3. ควรศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการที่สามารถพัฒนาวัดให้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่างทั้งในระดับจังหวัดและระดับประเทศต่อไป

References

1) หนังสือ

กองแผนงาน กรมศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. (2536). **คู่มือประกอบคำบรรยายโครงการถวายความรู้แก่เจ้าอาวาส**. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ.

พระพุทธวรญาณ. (2548). **ธรรมญาณนิพนธ์:100 ปีพระพุทธวรญาณ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วิทย์ วิศทเวทย์ และ . (2533). **พุทธศาสนาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5**. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์.

2) วิทยานิพนธ์

พระโกวิทย์ สุขุมโล (ผิฝื่อน). (2550). บทบาทพระสังฆาธิการ (ธรรมยุต) ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีเจ้าอาวาส จังหวัดชัยภูมิ พ.ศ. 2548. (วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต), สาขาวิชารัฐศาสตร์ การปกครอง, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระครูสันติธรรมาภีรต (นาควิไล). (2544). บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดราชบุรี. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต), สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาบัณฑิต นิสากัย, ดร. (2552). **รายงานการวิจัย : การศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรต่อการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี ในจังหวัดอุบลราชธานี**. อุบลราชธานี : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระสมพาน พุทธโร (สันวิราช). (2556). บทบาทการพัฒนาวัดของพระศรีปริยัตยาภรณ์ (กลีบ วรบุญโณ) วัดพัฒนาราม ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต), สาขาวิชาสังคมวิทยา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระสมุห์กำพร สุชาโต. (2554). บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต), สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.